

Заняття 5.4. «Фінансова грамотність»

Мета заняття: розвиток критичного мислення та комунікативних навичок, креативності, мотивації до започаткування власної справи. Сформувати знання та вміння знаходити джерела фінансування і визначати їх переваги та недоліки, планування власного бюджету. Розвинути цифрові навички – розрахунок власних доходів та витрат за допомогою Microsoft Excel.

Орієнтовна тривалість заняття: 45 хвилин

Організаційна пам'ятка: для заняття вам знадобляться опорний конспект, презентація, роздаткові матеріали для слухачів/слухачок. Обладнання: дошка, великий аркуш паперу (фліпчарт), маркери, аркуші А1, мультимедійний комплекс. Варто дане заняття при можливості провести в комп'ютерному класі. Якщо заняття буде проходити з використанням персональних комп'ютерів не забудьте провести інструктаж з техніки безпеки!

I. Вступ (5 хвилин)

Актуалізація опорних знань. Мотивація.

Займатися бізнесом – те ж саме, що їхати на велосипеді: або ви рухаєтесь, або падаєте (Невідомий автор)

Представлення теми і мети заняття.

II. Виклад матеріалу (10 хвилин)

ДЕ ВЗЯТИ КОШТИ ДЛЯ СТАРТАПУ ЧИ ВЛАСНОЇ СПРАВИ?

Як показує практика, будь-який бізнес потребує вкладень – маленьких або великих. Крім того, в процесі розвитку бізнесу може з'явитися дефіцит вільних грошових коштів.

Бліц-вправа: ЗАВДАННЯ ДЛЯ МАЙБУТНІХ БІЗНЕСМЕНІВ ;) з блокноту-помічника у створенні власного бізнесу «Skills Lab: ВЛАСНА СПРАВА» (ст.14-15)

Уявіть, що у вас є \$ 1 000 000 на найближчі два роки.

ЗАВДАННЯ: письмово складіть список покупок, справ, проектів і розваг, на які б ви їх витратили (так, щоб витратити все, тому проти кожного пункту поставте суму)

Проекти, справи, покупки тощо	Сума (\$)

ПОМІТЬТЕ ЧАС, ЯКИЙ ВИТРАТИЛИ НА ЗАВДАННЯ.

Вправа 1. Мозковий штурм «Як фінансувати діяльність?» (5 хвилин)

Командна робота. Пошук джерел фінансування фірми та їх аналіз. Визначення переваг і недоліків джерел фінансування.

Дії тренера/тренерки та здобувачів/здобувачок освіти:

- З'ясуйте, в чому полягає проблема для вирішення. Зазначте, що потрібно вказати якнайбільше джерел, з яких можна залучити фінансові засоби як для початку діяльності, так і на подальше її продовження.
- Потім докладно поясніть, у чому полягає робота методом мозкового штурму. Чітко підкресліть, що потрібно озвучувати всі ідеї, навіть такі, які здаються нерозсудливими, та підкресліть, що критикувати ідеї не можна.
- Потім попросіть слухачів/слухачок повідомляти ідеї для отримання грошових ресурсів. Записуйте всі ідеї на аркуші паперу (додаток 2)
- Після вичерпання ідей перейдіть до другої фази дискусії – це впорядкування та обговорення. Постарайтеся згрупувати ідеї, а потім поставте їх на обговорення з погляду переваг і недоліків та можливості застосування.
- Вправу завершіть короткою лекцією про джерела фінансування фірми

Міні-лекція про джерела фінансування фірми

Є кілька варіантів отримання грошей для старту в бізнесі:

1. **Банківський кредит.** Це популярний, проте самий не вигідний і ризикований варіант. У більшості банків зажадають великий пакет документів, зібрати які для починаючого підприємця навряд чи буде можливо. Якщо вимоги до документів будуть простіше, значить, відсоток по кредиту буде не підйомним. Часто бізнесменам банки видають кредити тільки під заставу автомашини або квартири. І якщо бізнес не піде, з майном доведеться розпрощатися;
2. **Програма держпідтримки.** Це цікавий варіант і досить популярний. Держава охоче виділить гроші на відкриття справи, корисного для даного регіону. Але недолік в тому, що доведеться звітувати про кожну витрачену копійку. Для отримання субсидії потрібно скласти і подати в місцеву адміністрацію детальний бізнес-план, який розгляне комісія і винесе по ньому рішення. Зараз запроваджена нова опція в центрах зайнятості – допомогу по безробіттю видають одразу значною сумою на розвиток власної справи.
3. **Друзі та родичі.** Цим варіантом скористалися б всі. Але у всіх чи знайдуться такі родичі і друзі, у яких знайдеться необхідна сума і які готові її викласти на ризиковану справу. Навіть якщо знайдуться, варто подумати, перш ніж звертатися до них за допомогою. Взяти гроші в борг – найлегший спосіб зіпсувати відносини з людьми. Особливо якщо не вийде повернути борг вчасно.
4. **Приватні інвестиції.** Приватного інвестора знайти нескладно. Куди складніше переконати його вкласти гроші саме в цей проєкт. Необхідний дуже докладний і розумний бізнес-план, який би наочно довів, що проєкт перспективний і майже не містить ризиків. Чим менше в цьому плані «води» і більше графіків і цифр, тим швидше інвестор погодиться вкласти гроші.

Всі ці варіанти ризиковані та бувають малоперспективні, тому гроші на відкриття бізнесу краще накопичити самому. А ще краще вибрати для себе такий вид діяльності, який не вимагає великих фінансових вкладень.

Важливо: Не потрібно намагатися уникати сплати податків і працювати без реєстрації. Це загрожує серйозними проблемами з законом.

Вправа 2. «Витрати на започаткування діяльності»

Аналіз ситуації на ринку, визначення потреби у грошових ресурсах, обрахунок необхідних коштів для початку діяльності у визначеній галузі.

Дії тренера/тренерки та здобувачів/здобувачок освіти:

1. Об'єднайте слухачів/слухачо на групи з 4-5 осіб.
2. Призначте їм види діяльності, для яких будуть встановлені видатки для започаткування діяльності (напр.: косметичний заклад, пекарня, мовна школа і т.п.).
3. Попросіть слухачів подумати над тим, які видатки вони мусять понести для того, щоб розпочати діяльність у визначеній сфері.
4. Доручіть групам записати на аркушах паперу потенційні видатки (додаток 3)
5. Потім по порядку лідер кожної групи представить результати роботи.
6. Проведіть дискусію, в результаті якої визначте спільні основні групи видатків, з якими потрібно рахуватися, розпочинаючи господарську діяльність. Вкажіть спільні видатки для кожного виду діяльності (напр.: видатки на реєстраційну процедуру, відкриття банківського рахунку, вироблення печатки, оренди приміщення, реклами і т.п.). Зверніть увагу на те, що різні види діяльності вимагають різної кількості вкладень.
7. Пов'яжіть у дискусії проблематику видатків з попередньо реалізованою тематикою фінансування.

Обговорення вправи.

Вправа 3. «Бюджет домашнього господарства»

Аналіз структури доходів і видатків сім'ї, встановлення джерел потенційних заощаджень у домашньому бюджеті, оцінювання здатності сім'ї для отримання кредиту, опис основних способів розміщення та інвестування заощаджень. Ознайомлення з поняттями: *домашнє господарство, бюджет, доходи, витрати, дефіцит*.

Розрахунок доходів та витрат можна провести за допомогою Microsoft Excel!

Попросіть слухачів/ок виконати завдання, яке міститься в матеріалі до вправи (додаток 4).

Заповнена таблиця повинна мати такий вигляд:

Вид доходу	Сума (в грн.)	Структура (%)
Зарплата мами (вчительки)	11000	27,50
Зарплата тата (регіонального керівника)	25000	62,50
Доходи найстаршої дитини (угода на рознесення рекламних листівок)	2500	6,25
Відсотки з банківських депозитів (після оподаткування)	1500	3,75
ВСЬОГО:	40000	100%

Попросіть слухачів/ок проаналізувати структуру доходів.

Бажана відповідь (аналіз): *У структурі доходів сім'ї Добровольських найбільше значення має зарплата тата і мами, при цьому зарплата тата більш ніж удвічі перевищує зарплату мами. Потрібно звернути увагу, що інші прибутки мають малу частку в структурі, але разом становлять 10%.*

Потім доручіть слухачам/слухачкам підрахувати структуру витрат сім'ї Добровольських.

Заповнена таблиця повинна мати такий вигляд:

Вид витрат	Сума (в грн.)	Структура (%)
Їжа	9000	28
Користування житлом	5000	16
Ведення домашнього господарства і його облаштування (напр.: миючі засоби, ремонти)	2000	6
Одяг і взуття	2000	6
Здоров'я	1000	3
Телефони (стаціонарний і мобільний)	2000	6
Оплата за навчання старшої дитини	3500	11
Транспорт (без автомобіля)	500	2
Експлуатація автомобіля	3000	9
Страхування	1000	3
Кишенькові для дітей	1000	3
Рекреація і культура	1500	5
Інші дрібні витрати (напр.: подарунки)	500	2
ВСЬОГО:		100%

Проаналізуйте підраховану структуру витрат.

Бажана відповідь: *Надлишок у домашньому бюджеті Добровольських становить 8000 грн. в місяць. Найбільше навантаження для бюджету становить їжа (близько 30%), облаштування житла й енергія (понад 15%), оплата за навчання найстаршої дитини (майже 11%).*

Додаткове завдання

Проаналізуйте можливість взяття кредиту на новий автомобіль.

Перевірте підрахунок слухачами/слухачками суми, якої бракує (390 тис. грн.), і відповіді на питання, чи може сім'я взяти кредит.

Варіанти відповідей:

1) слухачі можуть помилково стверджувати, що надлишок становив 8000 грн., тому Добровольським вистачає на внесок 6500 грн. (залишається ще 1500 грн.);

2) слухачі можуть зауважити, що у зв'язку з виплатою грошей з депозиту у рядку доходів немає вже суми 150 грн., а тому доходи сім'ї становлять 38500 грн., що дає суму 6500 грн. – якраз достатню для внеску (отже, Добровольські можуть купити автомобіль);

3) слухачі можуть стверджувати, що всупереч тому, що сума надлишку дорівнює внеску, не потрібно купувати автомобіль, оскільки це дуже ризиковано (не можна вже відкласти жодної суми, немає також грошей на депозиті «на чорний день»).

Проведення дискусії з здобувачами/ками освіти про відповідь (3), яку потрібно визнати як єдину правильну з таких причин (слухачі повинні перерахувати більшість причин):

– кредит буде взятий в євро, отже, внесок 6500 грн. не є сталим, а залежить від курсу грн стосовно євро і може вирости (або впасти, що є, однак, менш правдоподібно);

– оскільки куплений автомобіль буде набагато дорожчий, виростуть витрати на його використання (напр.: страхування, запчастини, періодичні техогляди, хоча з огляду на економічність двигуна, вартість бензину, ймовірно, не виросте), а отже, потрібно було б підвищити суму у відповідній графі витрат (що зменшує надлишок бюджету);

– роботу батьків можна визнати стабільною і надійною, але рознесення листівок за угодою – справа тимчасова (тоді може виявитися, що доходи менші ніж 2500 грн.);

– сім'я не матиме жодних заощаджень на «чорний день» і під час сплати внесків вже не зможе нічого заощадити;

– витрати на утримання (напр., через інфляцію) або позиції витрат можуть рости швидше, ніж зарплати батьків (доходи).

Увага: передбачається, що сім'я не зменшить жодної позиції у статті «витрати».

Об'єднайте слухачів/ок в чотири групи, які задумуються над тим, що зробити в ситуації, якщо Добровольські відмовляться від покупки нового автомобіля, але:

1) угода-доручення з сином не буде продовжена, а гроші з банківського вкладу потрібно призначити на лікування когось із найближчої родини (падіння доходів на 4000 грн.);

2) роботу втрачає мама, вона отримує допомогу з безробіття 3000 грн. щомісячно (падіння доходів на 8000 грн.);

3) роботу втрачає тато, він отримує допомогу з безробіття 3000 грн. щомісячно (падіння доходів на 22000 грн.);

4) мама стає директором й отримує надбавку до зарплати 7000 грн., отже, заробляє 18000 грн.; тата підвищують по службі, і він заробляє 32000 грн. (зростання доходів на 14000 грн.).

Увага: група повинна замислитися над способами інвестування, принаймні частини цього надлишку, а не тільки над її витратою. Презентація результатів роботи у групах нових проектів домашнього бюджету (на чистих аркушах) разом з обґрунтуванням; після кожної презентації – дискусія про змістовність обраних рішень. Під час дискусії потрібно звернути увагу на те, що найскладніше завдання мала група, яка працювала над випадком, коли батько втратив роботу.

III. Практична частина (25 хвилин)

Вправи для розвитку критичного мислення та комунікативних навичок

Зауважимо, що практична частина може інтегруватися у виклад матеріалу.

Вправа 1. Мозковий штурм «Як фінансувати діяльність?» (5 хвилин)

Вправа 2. «Витрати на започаткування діяльності» (10 хвилин)

Вправа 3. «Бюджет домашнього господарства» (10 хвилин)

Методика вправ описана вище. За умови обмеженості часу вправи обираються на розсуд викладача/викладачки. Рекомендовано виділити додаткове заняття – 45 хвилин на практику)

IV. Підведення підсумків. Домашнє завдання (5 хвилин)

Рефлексія. Запитання до аудиторії:

Що основного для себе ви дізнались на занятті?

Що потрібно враховувати при плануванні бюджету?

Домашнє завдання: Повторення опрацьованого матеріалу. Доопрацювання практичних вправ.

Роздатковий матеріал:

- Презентація до заняття
- Ідеї щодо джерел фінансування фірми
- Витрати на ведення підприємницької діяльності
- Бюджет домашнього господарства
- «Skills Lab: ВЛАСНА СПРАВА». Блокнот-помічник у створенні власного бізнесу

Використані джерела інформації:

<http://kariera.in.ua/> «МЕТОДИКИ УРОКІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА»

https://bankchart.com.ua/biznes/biznes_start/statti/biznes-z-nulya-dlya-pochatkivtsiv «Бізнес з нуля»

СПИСОК ІДЕЙ ЩОДО ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ФІРМИ

Запишіть всі ваші ідеї щодо джерел фінансування підприємницької діяльності.
Опишіть переваги і недоліки кожного з джерел фінансування.

Ідея залучення коштів	Аналіз: переваги та недоліки

ВИТРАТИ НА ВЕДЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Запишіть видатки на діяльність у визначеній підприємницькій сфері, наприклад, видатки на реєстраційну процедуру, відкриття банківського рахунку, вироблення печатки, оренди приміщення, реклами і т.п. Вкажіть їх приблизну суму. Зверніть увагу на те, що різні види діяльності вимагають різної кількості вкладень. Підрахуйте загальну суму витрат.

Вид витрат	Сума (в грн.)

«БЮДЖЕТ ДОМАШНЬОГО ГОСПОДАРСТВА»

Матеріал до вправи «Бюджет домашнього господарства» для слухачів/слухачок

Сім'я Добровольських, яка складається з чотирьох осіб, має такі джерела доходів (місячно):

Вид доходу	Сума (в грн.)	Структура (%)
Зарплата мами (вчительки)	11000	
Зарплата тата (регіонального керівника)	25000	
Доходи найстаршої дитини (угода на рознесення рекламних листівок)	2500	
Відсотки з банківських депозитів (після оподаткування)	1500	
ВСЬОГО:		

Підсумуйте доходи сім'ї і підрахуйте їх.

Які два види доходів мають найбільше значення в домашньому бюджеті?

.....

Місячні витрати сім'ї становлять:

Вид витрат	Сума (в грн.)	Структура (%)
Їжа	9000	
Користування житлом	5000	
Ведення домашнього господарства і його облаштування (напр.: миючі засоби, ремонти)	2000	
Одяг і взуття	2000	
Здоров'я	1000	
Телефони (стаціонарний і мобільний)	2000	
Оплата за навчання старшої дитини	3500	
Транспорт (без автомобіля)	500	
Експлуатація автомобіля	3000	
Страховання	1000	
Кишенькові для дітей	1000	
Рекреація і культура	1500	
Інші дрібні витрати (напр.: подарунки)	500	
ВСЬОГО:		100%

Підсумуйте витрати сім'ї і підрахуйте їх структуру.

Який надлишок показує місячний домашній бюджет?

Які три види витрат найбільше обтяжують домашній бюджет?

.....

Додаткове завдання (якщо дозволить час або на домашнє опрацювання)

Сім'ї Добровольських живеться добре, тому старший син запропонував батькам заміну автомобіля. Узгоджено, що автомобіль має бути новим, на гарантії. За вживаний автомобіль власник комісійного погодився заплатити 130 000 грн., на банківських депозитах сім'я мала 330 000 грн. Новий автомобіль коштує 850 000 грн., на суму, якої бракувало (підрахуй) грн. банк запропонував вигідний валютний кредит в євро (без комісії, промоційна процентна ставка) на 6 років. Постійний місячний платіж в перерахунку на гривні мав становити близько 6500 грн. Подумай і напиши, чи сім'ї Добровольських вистачить на покупку нового автомобіля. Обґрунтуй відповідь.

Доходи сім'ї після змін

Вид доходу	Сума (в грн.)	Структура (%)
Зарплата мами (вчительки)		
Зарплата тата (регіонального керівника)		
Доходи найстаршої дитини (угода на рознесення рекламних листівок)		
Відсотки з банківських депозитів (після оподаткування)		
ВСЬОГО:		

Місячні витрати сім'ї після змін охоплюють:

Вид витрат	Сума (в грн.)	Структура (%)
Їжа	9000	
Користування житлом	5000	
Ведення домашнього господарства і його облаштування (напр.: миючі засоби, ремонти)	2000	
Одяг і взуття	2000	
Здоров'я	1000	
Телефони (стаціонарний і мобільний)	2000	
Оплата за навчання старшої дитини	3500	
Транспорт (без автомобіля)	500	
Експлуатація автомобіля	3000	
Страховання	1000	
Кишенькові для дітей	1000	
Рекреація і культура	1500	
Інші дрібні витрати (напр.: подарунки)	500	
ВСЬОГО:		100%